

Т Е Р М І Н И І Н Ш О М О В Н О Г О П О Х О Д Ж Е Н Н Я У М О В Л Е Н Н І Е К О Н О М І Ч Н И Х Т А Ю Р И Д И Ч Н И Х С П Е Ц І А Л Ь Н О С Т Е Й

Анотація. Розкрито основні принципи утворення термінів іншомовного походження у мовленні фахівців економічних та юридичних спеціальностей. Наведено порівняння їх значень в англійській та українській мовах.

Аннотация. Раскрыты основные принципы образования терминов иноязычного происхождения в речи профессионалов экономических и юридических специальностей. Приведено сравнение их значений в английском и украинском языках.

Annotation. The main principles of formation of terms of foreign origin in the speech of economists and lawyers have been described. Their meanings in English and Ukrainian have been given.

Ключові слова: термін, прагматичне функціонування, комунікативні потреби, комунікативні та когнітивні функції, інформативні функції, тематичні функції.

Результати проведеного аналізу фахової, наукової та педагогічної літератури показують, що система професійної термінології включає велику кількість слів-термінів іншомовного походження, термінологічне значення яких не завжди повністю збігається в англійській та українській мовах. Крім того, слід зазначити, що в українській літературній мові існує декілька способів утворення термінів, зокрема транслітерація, варіантний відповідник, міграція слова в інше термінологічне поле.

Питанням дослідження функціонування слів-термінів іншомовного походження у мові спеціальностей займалися: С. Влахов, Л. Кутіна, І. Кочан, Г. Мацюк, які досліджували специфіку перекладу термінології іншомовного походження. У свою чергу, Н. Васильєва, Н. Родзевич приділяли увагу дослідженню лінгвістичного аспекту професійної лексичної системи.

Мета статті – визначити відмінності слів термінів у англійській та українській мовах, розкрити основні принципи появи іншомовної термінології в професійному мовленні.

Питання про своє і чуже в науковій термінології є одним із багатьох у проблематиці метамови науки, яке завжди привертало увагу дослідників. Однею з реакцій мовознавців щодо проблеми слів-термінів іншомовного походження є пуризм, що полягає в очищенні мови від чужомовних елементів. Проте деякі вчені вбачають у пуристичних тенденціях практичне й теоретичне значення: поміркований пуризм до певної міри корисний тим, що перешкоджає надто швидкій і численній появі чужих слів.

Учені підкреслюють, що терміни як елементи певної фахової мови із специфічними особливостями з'являються, функціонують розвиваються на ґрунті певної національної мови.

Наразі існує тенденція до небажаності синонімії та омонімії в межах певної термінологічної системи.

Термін – це не особливе слово, а слово з особливою функцією. Функції термінів постають як конструкти діяльності у спілкуванні за певних соціальних умов і мають визначені мотиви й мету. Функціонування термінів тісно пов'язане з основною функцією мови – вираження певного пізнавально-інформативного змісту. Термін не тільки фіксує інформацію, але є засобом передачі, породження знань у процесі професійного спілкування.

Отже, слова-терміни виконують комунікативні, когнітивні, інформативні й тематичні функції.

Прагматичне функціонування у мовленні спеціалістів зумовлено особливостями суб'єктно-адресатних відношень, комунікативними потребами фахівців, функціями термінів, способами передачі інформації, соціально-прагматичною спрямованістю, дотриманням норм певного типу комунікації. Функціонування термінів безпосередньо пов'язано з реалізацією таких ознак слів-термінів, як системність, дефінітність, однозначність та інформативність. Вивчення та аналіз функціонування слів-термінів дає змогу безпосередньо встановити дискурсивні стратегії, які застосовуються комунікантами в процесі професійної взаємодії [1].

На сучасному етапі розвитку країни існує тенденція до активного входження англійської спеціальної лексики в термінологічні поля.

Термінологічні складники інтернаціонального характеру асимілюються відповідно до звукової та графічної форми лексичних одиниць мови. Так, англійські мовні одиниці правової галузі зазвичай піддаються транслітеруванню, тобто підпорядкуванню англійських термінів фонетичним нормам української мови й стабілізації цих лексичних мовних одиниць на новому мовному ґрунті.

Наприклад, *impeachment* – імпічмент, *common law* – коменло, *know-how* – ноу-хау, *barrister* – баристер, *claim* – клейм, *bookmaker* – букмейкер, *abandon* – абандон, *grant* – грант, *cash* – кеш, *racket* – рекет. Або ж слова змінюються структурно: *bank note* – банкнота, *stock broker* – стокброкер.

Таким чином, транслітерація слів-термінів іншомовного походження підпорядковується певним закономірностям відповідно до норм української літературної мови. Хоча такий спосіб відтворення англійських термінів не завжди позитивно сприймається.

Поряд з транслітерацією використовується варіантний відповідник, функціональне призначення якого полягає в

відповідники не є термінами, а лише поясненнями значень поданих термінів, що є засобом введення терміна в новий контекст, наприклад, кіднелінг – викрадення людини з метою викупу.

Варто зважати на неоднорідність наукової термінології. Так, термін *broker* (брокер) в англійській мові має узагальнене спеціальне значення й виражає поняття "комерційний агент, представник, посередник, маклер, комісіонер". В українській мові значення даного терміна – "посередник під час укладання різних угод на біржі, який спеціалізується з певних видів товарів і послуг" [2].

Аналіз словникових дефініцій свідчить про неусталеність значення терміна брокер у лексико-семантичній системі української мови, що виявляється в невизначеності його семантичного обсягу та нечіткості меж значення. Зокрема, у словнику економічних термінів наведена така дефініція: "особа або фірма, що є офіційним акредитованим посередником у купівлі-продажу товарів, цінних паперів, валюти" [3]. Банківсько-фінансово-правовий словник подає таке визначення терміна "брокер": "Посередник, який на підставі оформленої з клієнтом домовленості сприяє укладанню угод у сфері торгівлі товарами, надання послуг, у біржових операціях з товарами і цінними паперами, фрахтуванні суден. Здійснює зв'язки між зацікавленими сторонами за їх дорученням та за їх рахунок. Брокером може бути окрема особа, фірма або компанія" [4]. При цьому спостерігається активізація наукового осмислення поняття, вираженого цим терміном.

Voucher (ваучер, що отримав в українській юридичній термінології, поряд із значенням "документ, що підтверджує оплату товарів та послуг, видачу кредиту, отримання грошей тощо", додаткове значення "цінний папір, що посвідчує право його власника на частку в державному майні; приватизаційний чек", якого не має його англійський прототип. Термін *bill* (білл) у мові-джерелі має широко розвинуту полісемію і вживається в 13 значеннях, які так чи інакше стосуються права: "1) позов, позовна заява; 2) судовий наказ; 3) петиція, прохання, заява; 4) білл, законопроект, закон, акт парламенту, законодавчий акт; 5) список, викладення пунктів і т. д." В українській же мові відображається

в юридичних словниках – "у країнах англосаксонської правової системи: законопроект, що вноситься урядом або членом парламенту на розгляд законодавчого органу, а також назва деяких конституційних актів (Білл про права)" [5].

Точне значення терміна-поняття, як зазначають термінознавці, може бути визначене лише в системі слів-термінів певного термінологічного поля через дефініцію терміна слова. Так для поняття "посередник" існують терміни "дилер", "дистриб'ютор", "трейдер", "ріелтор", "джокер", "скелпер" і відповідно до контексту буде вживатися те чи інше слово. Бувають випадки, коли у сфері функціонування юридичної та економічної термінології вживаються англійські терміни та їх відповідники в українській мові як синоніми, наприклад, дилер і посередник, дефолт і невиконання грошових зобов'язань, дисконт і знижка, ріелтор і агент із продажу нерухомості, траст і довірче товариство, відчуження і алієнація, вердикт – вирок, дисконт – знижка, відчуження – алієнація, бартер – обмін, брокер – посередник, дилер – торговець агент із продажу, кілер – убивця на замовлення, трейлер (трейдер) – гуртовий покупець, спекулянт, грант – офіційне надання, дар, ноу-хау – вміння, знання справи, лідер – провідник та ін.

Автором також виявлено ряд термінів, які хоч і мають інваріантне значення, однак відрізняються значенневими компонентами, наприклад, оренда – лізинг – гайринг – рейтинг – чартер. Те саме можна сказати й про синонімічний ряд: посередник – агент – ріелтор, трейдер, дистриб'ютор, дилер, брокер, джокер, скелпер.

У межах української термінології відбувається перехід номінації з однієї терміносистеми в іншу. Це стосується передусім економічної, фінансової та банківсько-кредитної термінології. У процесі засвоєння певною наукою термін набуває в ній нового значення, частково втрачаючи старе, притаманне йому в терміносистемі-джерелі, або зазнає повної десемантизації, позначаючи зовсім інше поняття. Однак більшість термінів повністю зберігає свою семантику і навіть має тотожні дефініції [2].

Таким чином, кожен спеціаліст має бути обізнаний з особливостями термінологічної лексики для того, щоб уникати мовних помилок у своїй сфері діяльності. Вивчення юридичних, економічних дисциплін у вищих навчальних закладах, опанування всієї суми знань у галузі цих знань передбачає необхідність глибокого засвоєння положень основ права, економіки.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории. / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М.: Наука, 1989. – 243 с. 2. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацук. – Львів: Світ, 1994. – 216 с. 3. Словник-посібник економічних термінів. Російсько-українсько-англійський / Т. Р. Кияка, О. М. Дрозд, В. В. Дубічинський та ін. – К.: Вид. дім "КМ "Academia", 1997. – 264 с. 4. Банківсько-фінансово-правовий словник-довідник / [авт.- Л. К. Воронова]. – К.: 1998. – 288 с. 5. Гумовська І. М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / І. М. Гумовська. – Львів, 2000. – 18 с.